

ominee's en worden als ondraars over meepreken. hun ontstg er verbandt. kelt hij dan k der Prek- naanlijven: ind worden. at, dat een sch als Rijn- gaat spreken. Hem in een at te er een de de macht men zijn werk

risten-socia- sche macht. Dan zouden n overtuigd, alisme ver- liet van een u wille op toonen meer n, welk een

ots en

en we met ding, die nog s geloofs en aal gemaakt elijden des een examen, t vrucht het te hebben; xamen af te indig lidmaat nemen aan n huwelijk en als doop- n geloofs met als al zeer zoodra men geloofs geen an verkregen , of men van Zijn Woord n vertrouwt, as wille ver- het bezwaar Avondmaal zelf verstaan s en Avond- n Kerk ver- geeren zou de belijdenis kan of mag, vil afleggen, Avondmaal, steeds ver- ch te tot geven en tot Avondmaal noeten eerst stelijke leer nen zijn", zoo Avondmaals- oortenaande Kort-Bgrip Bgrip der onderwijzig t het gebruik elijdenis des t een op zich ng, maar is om tot het en. Zoo sterk onze Kerken is des geloofs n hebben, te eendrachtig- redemaking, de hebben". h zin heeft, s geloofs op l begrijpelijk , dat op de maalsviering vondmaal is ste in liefde in omnia of an niet ten woord van iets tegen u et altaar en met hem". ten Avond- leel eten en et verstaan, na de belij-

tot het Avondmaal toegelaten te worden en dan toch straks te weigeren het Sacrament te ontvangen? Zou niet heel de gemeente, wanneer dit bij den Doop geschiedde, als één man opstaan, om zulk een aan te klagen en te beschuldigen? En is het dan geen geestelijke inzinking, wanneer nauwelijks één woord van protest wordt gehoord, wanneer hetzelfde slag op slag bij het Avondmaal geschiedt? Zijn Doop en Avondmaal dan niet even heilige Sacramenten, en is er, wanneer beide aan volwassenen geschonken worden, eenig onderscheid in den eisch, die voor de toelating wordt gesteld?

Bovendien, die onderscheiding tusschen toelating en toetreding getuigt van een zeer groote oneerbiedigheid tegenover den Heere onzen God. Het Avondmaal is Zijn Avondmaal, dat des Heeren dien Hij aanrecht voor zijn volk. Denk u nu in, dat ge bij een aardschen Vorst gevraagd hadt om toegelaten te worden ter audientie en daarop door zijn Kamerheer u het antwoord was geworden, dat de Vorst u toeliet tot hem te komen en op dat uur voor u te spreken was, maar dat gij dan eenvoudig weg bleef en bij u zelve dacht: nu heb ik wel het recht om te komen, maar of ik van dit recht gebruik zal maken, hangt van mij zelf af, — dan zoudt ge daardoor wel toonen al zeer weinig eerbied voor uw Koning te hebben. En geldt dit dan niet in oneindig veel sterkere mate tegenover den Heere onzen God. Ge vraagt bij zijn dienaren op aarde om toegelaten te worden tot Zijn verbondsdisch. Na ernstig onderzoek wordt in den naam des Heeren u die toegang ontloten. En als straks de Koning der Kerk zijn Avondmaal bedienen laat, dan blijft ge weg. Zeker daarmede wordt niet bedoeld, om oneerbiedig tegen God te zijn. Veelmeer is het vaak gevolg van een schuchter optien tegen de heiligheid van het Sacrament. Maar toch verandert dit aan de zaak zelve niets. Want de fout ligt niet daarin, dat ge met schuchtheid en eerbied tegen de toetreding opziet, maar dat ge zonder die schuchtheid en die vrees de toelating tot het Avondmaal gevraagd hebt.

En eindelijk, laat ons ook daarop nog mogen wijzen, het gebruik der Sacramenten is niet alleen een naderen tot God om van Hem een gave te ontvangen voor uw ziel, maar is ook een daad, waardoor gij zelf belijdenis aflegt van uw geloof. Calvin legt daarop in zijn Catechismus zeer terecht den nadruk en het is wel te betrefven, dat onze Heidelbergse Catechismus dat gedeelte niet uit den Catechismus van Genève heeft overgenomen. Na eerst te hebben uitgelegd, hoe de Sacramenten door God verordend zijn tot een hulp en steun van de gebrekkigheid, die ons aankleeft, gaat Calvin aldus voort: „Maar dienen de Sacramenten dan niet ook voor een ander doel? waarop het antwoord luidt: Zeker doen ze dit, want ze zijn ook teekenen en als 't ware panden van onze belijdenis des geloofs; dat wij zeggen, dat wij door het gebruik der Sacramenten voor de menschen ons geloof belijden en verklaren dat wij in Christus hebben één gemeenschappelijke religie."

Maar daaruit volgt dan ook, dat wie de Sacramenten niet gebruikt, te kort schiet in zijn plicht om zijn geloof te belijden. Calvin gaat dan ook voort met te vragen: „Wat moet men oordeelen over een mensch, die de Sacramenten niet zou willen gebruiken?" En het antwoord daarop luidt: „Men zou hem niet voor een Christen moeten houden. Want aandoende zou hij niet willen belijden, dat hij een Christen was en zou hij als 't ware stilaawigend Jesus Christus verloochenen".

Denk u nu in, dat iemand, die een Zondag te voren voor heel de gemeente belijdenis des geloofs heeft afgelegd, den daarop volgende Zondag van het Avondmaal wegblijft, en vraag u zelf dan af, welk oordeel over zulk een belijdenis des geloofs moet geveld worden? Wegblijven van het Avondmaal, zegt Calvin, is een stilaawigend verloochenen van Jesus Christus. En hoe zou de Kerkeraad, wanneer iemand van te voren reeds onomwonden te kennen had gegeven, dat hij het Sacrament niet wilde gebruiken, hem dan toch voor een Christen kunnen houden en tot de belijdenis des geloofs kunnen toelaten? Zou dat niet een niet met twee maten en een spelen met het heilige zijn, waardoor de toorn Gods wordt opgewekt? En mag een Kerkeraad ooit aan zulk een zonde zich medeplichtig maken, door toch tot zulk een schijnbelijdenis, straks door een openbare verloochening der belijdenis gevolgd, de behulpzame hand te bieden?

Moge daarom de ernst van dit vraagstuk toch niet gering worden geacht. En vraag iedere Kerkeraad zich voor het aangezicht des Heeren af, of bij de belijdenis des geloofs door hem genoegzaam gewaakt wordt, dat zulk een schijnbelijdenis niet in ons midden voorkomt.

Teestafel.

Dr. H. VISSCHER, Hoogleraar aan de Rijkse Universiteit te Utrecht, *Het Levensprobleem*. Utrecht, G. J. A. Ruys, 1909. (Slof).

Tusschen de dominanten-theorie van REINKE en LEIBNITZ monden-leer is zeker groote overeenkomst op in de rede wordt dan ook niet vermaand dit te wijzen. Ook voor REINKE is de natuur een systeem van krachten en zijn theorie ter verklaring van het leven is dus dynamisch. De verschijnselen, die van deze krachten afhankelijk zijn, onderscheidt hij in *physisch* chemische, wat hij ook wel *uitwendig* gelooft te noemen, en in *psychische*. In elk organisme, dus ook in elke cel reeds, werken deze twee krachten en wel de „*physisch-chemische*“ en de „*psychische*“. Zij zijn als „*dominante*“ en „*heerschende*“ te onderscheiden. De laatste of „*de dominanten*“, geven aan het organisme zijn structuur.

Ook deze bespiegeling is, al ware het alleen om haar scherpsinnigheid, zeer merkwaardig. De natuur een systeem van krachten en haar wezen dus immaterieel; al hare verschijnselen

terug te brengen tot een werking van krachten. De structuur of de bouw van de organismen, van de cel af, terugtebrengen tot de werking van dominerende, van psychische dus levende of *vitalis* krachten.

Vertelde REINKE ons nu ook maar wat „*kracht*“ is, zijn „*dominanten-theorie*“ zou de oplossing van het levensprobleem zeker meer benaderen. Maar wat „*kracht*“ is zegt ons ook REINKE niet, al neemt hij er den schijn van aan. Wie b.v. bij hem leest „*Wenn etwas bewirkt wird, muss ein wirkendes dasein, und das wirkende nennen wir Kraft*“, of „*Kraft ist wirkungsvermögen*“ — zal indien hij zich daarover besint, tot het inzicht komen, dat dergelijke omschrijvingen van het begrip „*kracht*“ niet anders dan woordenspel zijn.

Men krijgt, wat trouwens ook VISSCHER allerminst bedoelt, bij het lezen van de rede dan ook vooral niet den indruk, dat het vitalisme, het neo-vitalisme, ook dat van REINKE met zijn *dominanten-theorie*, het levensprobleem zou hebben opgelost.

Maar evenmin kan dit worden gezegd van de mechanische verklaring der levensverschijnselen. Hierop de beoefenaren der natuurwetenschappen nog weer eens nadrukkelijk te hebben gewezen, acht ik dan ook een voorname betekenis van deze rede. Want, het *mechanisme*, volgens hetwelk, naar Dr. VISSCHER (p. 17) terecht opmerkt, „*de physico-chemische wetten rekenschap geven van het levensgeschiedenis*“, het leven product is van de materie, die zich naar mechanische wetten verandert; „*het leven opkomt uit het levenloze*“, — dit mechanisme trad met niet meer of minder op dan met de belofte van het levensprobleem te kunnen verklaren.

In een boek dat hier voor mij ligt, de 2nde druk van STRINER'S *Physiologie*, Leipzig 1892, lees ik op p. 2, dat de theorie van een *levenskracht* uit den weg is geruimd, „*durch die Erkenntnisse (N.B.) das alle Erscheinungen in der Natur, sowohl in der anorganischen wie in der organischen, auf ein und dieselben Käfte zurückzuführen sind, welche bestehen in der Bewegung der denkbar kleinsten Teilchen, der Atome, die einander anziehen oder sich gegen seitig abstoßen*“.

Terloopen zij hier aangemerkt, dat wanneer VISSCHER op p. 17 van het *mechanisme* beweert „*onder de vakmannen heeft dit verweg de meeste aanhangers*“, ik mij, bij allen eerbied voor de verbas ethica van mijn geachten collega, toch de vrijheid voorbehoud, voor dit zijn beweren nader te informeren bij de vakmannen of het nog wel juist is. Dan hoe dit zij, ik ben het goed eens met den redenaar wanneer hij de aanmatiging van dit *mechanisme*: oplossing van het levensprobleem te zijn, in het licht stelt. Alleen wil het mij voorkomen, dat dit nog iets sterker had gekund door te wijzen op de mislukte pogingen om de z.g. *generatieve aquiviva* of het ontstaan van het leven uit levenloze stoffen, tot een ervaringsfeit te maken. Door dit niet te doen, althans niet in dit gedeelte van de rede, — in een vroeger deel wordt het punt even aangeraakt — is een sterk argument ter weerlegging van: „*het leven komt op uit het levenloze*“, ongebruikt gelaten.

In het met gloed van overtuiging geschreven slot van zijn merkwaardige rede komt Prof. VISSCHER dan op p. 21 tot de vraag naar de verhouding, die een christelijke wereldbeschouwing tegenover het levensprobleem heeft intemen. Hier wordt alsoo het biologisch probleem in verband gebracht met de religieuze, de christelijke geloofsverklaring. Het goed recht daar toe komt ons christenen zeker minstens evenveel toe, als aan anderen, die dit probleem in verband brengen met met-physische overtuigingen, hetzij dan van materialistische of idealistische tint.

Vaststaande in het Schriftgeloof, wijst VISSCHER er hier op, dat uit de Schrift voor den christen licht gloort ook over het wereldproces. Dat in het op de Schrift gegronde leerstuk der *Heilige Drie-eenheid*, „*guch handhaaft zoowel het transcendente wezen Gods als zijn immanente tegenwoordigheid in heel het kosmische zijn*“. Waarom dan ook, gelijk hij zegt, „*de christelijke religie met de prediking optreedt van de schepping en onderhoeding aller dingen*“.

Allerminst echter, en dit acht ik weer een groote verdienste van zijn rede, tracht Dr. VISSCHER bij zijn hoorders hier den indruk te maken als zou, bij het licht der revelatie, als zou, van uit het standpunt der christelijke religie, het levensprobleem reeds opgelost zijn. Dat dit niet zoo is, spreekt hij onoverholven uit door op p. 22 te gewagen van „*een van uit dit standpunt benaderen*“.

Op benaderen valt hier terecht de nadruk. De verhouding, die een christelijk wereldbeschouwing tegenover het levensprobleem moet innemen, is deze, dat zij het door denken, van uit haar standpunt, zoekt te benaderen. Dit zeker eenzijdig.

Maar anderzijds moet ook 'n christen het zoeken te benaderen door waarneming, door nauwgezette en langzame waarneming en hierbij denk ik aan BACON'S „*Lood aan de vleugelen*“. Door waarneming waarvoor het dan een eerste vereischte is, dat zij noch door materialistische, noch door idealistische neigingen bij den waarnemer zelf beneveld zij. En ook, dat de waarnemer de materiele processen in het organisme, tot wier verklaring het *mechanisme* in den weg van physico-chemisch onderzoek, zoals ook VISSCHER zegt, „*goede resultaten heeft verkregen*“, — niet verzevenig met de werkzaamheid van „*het leven zelf*“, met de immanente kracht in de cel, waardoor het *neo-vitalisme*, zoals Dr. MEES zegt, „*een meer concreten vorm heeft verkregen*“.

Dit benaderen van het levensprobleem, ook van de zijde der waarneming had, verbonden met de eerste waarschuwing het eigenlijk biologische en het physico-chemische niet te identificeren, vooral met het oog op het gehoor dat Dr. VISSCHER voor zich had, naar het mij toeschijnt, nog wel wat scherper kunnen zijn geaccentueerd.

Dat de levende God de bron van alle leven is, — een waarheid die het *mechanisme*, naar het als *methode* van empirisch onderzoek naar de materiele processen in de organismen, maar waar het als *theorie* van het leven optreedt, verwerpt, en waarvoor het *vitalisme* althans plaats laat, — deze waarheid wordt in beslede taal verkondigd.

Ten laatste stelt de redenaar zijn gehoor ook voor een gansch nieuw probleem wanneer hij zegt: „*Het levensprobleem heeft echter dit bijzondere, dat het ons meer dan eenig ander tot taak stelt het aankringspunt te zoeken, waar de eeuwige Schepper aan het geschapene roert*“.

't Kan zijn.

Maar zoo ergens, hebben wij hier dan toch een zoeken naar wat te vinden, ik voor mij acht, te gaan, om met onze belijdenis te spreken, „*boven het begrip des menscheleke verstanda*“.

naar wat is „*meer dan ons begrip verdragen kan*“.

Want al geloof ook ik dat er zulk een aankringspunt is, het hoe is mij een mysterie! Dat wij hier ons denken hebben te richten op „*Gods immanente tegenwoordigheid in heel het kosmisch zijn*“, dat hier een werking Zijns Geestes is“ — geloof ik met VISSCHER. Maar het *hoe* blijft mij verborgen. Blijft mij verborgen ook waar deze zegt: „*De Geest is God en dus ook van Hem geleid, dat Hij „actus purissimus“ is. „Daarom kan Hij in oneindige volheid de geschapene energie als zonken uit de lichtzee van zijn deugdenbeelden suiten*“. Want al biedt de eerste zin, als ik van de Scholastiek op, Aristoteles terugga, mij ook een gedachte aan, de tweede door mij gecursiveerd, doet mij dat niet. En ook de verdere speculatieve constructie van VISSCHER, waarin het physico-idealisme van LEIBNITZ een rol speelt, helpt mij niet op weg. Bij die constructie toch dreigt de tegenstelling van stof en geest in de geschapen wereld voor mij verloren te gaan.

Dit alles neemt echter niets weg van mijn hooge waardeering van de rede zelf als een welgeslaagde poging om voor gereformeerde studenten de vraag te beantwoorden naar de verhouding die een christelijke wereldbeschouwing tegenover het levensprobleem heeft intemen.

Het Levensprobleem door Dr. H. VISSCHER, deze, met evenwel zaakken als wijsgespreken zin, van christelijk standpunt gehouden rede, is een stuk van blijvende waarde in de wetenschappelijke literatuur van ons gereformeerden.

Naast de lezing van *De Mechanische Verklaring der Levensverschijnselen* door Dr. R. P. MEES, een niet-gereformeerde, zij de rede van den gereformeerden hoogleraar zeer aanbevelen, niet alleen aan de vakmannen onder ons, maar bij het nauwe verband tusschen de biologie en problemen, die het geestelijk leven betreffen, ook aan allen onder ons die de geestelijke wetenschappen beoefenen.

Uit de Berg.

In *Nieuwe Baten*, het Tijdschrift van Dr. A. H. de Hartog, legt de bekende schrijver Nellie van Kol getuigenis af van haar „*bekering*“. Zoals men weet was Nellie van Kol, echtgenoot van het bekende kamerlid Van Kol, vroeger goavancerd modern en socialist. Ziehier hoe ze haar omkeer beschrijft:

Eigenlijk althist ben ik nooit geweest. Maar dat vage bewustzijn dat er nog wat liggen moest achter de stof en achter het eindige, gaf mij geen vrede. En de vrede kwam nog niet, toen de overtuiging vast in mij werd dat God en het leven na den dood feiten zijn.

Het Heilgeerle trok mij en door de blijmoedigheid der belijdenis, en door het geestelijke leven dat ik er in waarnam. Maar de leerstellingen! Die stootten mij denkfis evenveel af als de agensia mij aantrok. Mijn gebed in dien tijd was veelal een schreeuw om dat wat mij zoo begeriglijk en toch voor mij onbereikbaar bleef. Dat heet lang geduld. Intusschen begon ik in te zien de noodzakelijkheid der bekering. Niet in mijn geval, van grove zonden of anti-maatschappelijke gezindheden, maar van mijn geheelen innerlijken toestand, die, die voelde ik, mij verwerpelijk maakte voor God. Toen had ik met David om het nietieve hart en den vasten geest. Kort daarna ervoer ik, aan teekeningen die zich niet laten beschrijven, dat het nieuwe hart er was; mijn denken voeten en begeren werd anders, en enkele Bijbelwoorden regten voor mij een nieuw zin.

Maar de waagte dat wat mij zoo nog niet. Ik bleef tobben over de leerstellingen en over de verschillende gelooven en over tegenstrijdigheden in den Bijbel. Was er een waar geloof? Dan wilde ik dat aanmerken. Ik las er over in boeken en ik vroeg er naar bij menschen, en raakte hoe langer zo meer in de war. Toen viel mij het woord in: „*Werp al uw bekommernissen op Hem*“. En ik ging tot God met deze groote bekommernis, en zei dat ik alles wegwierp wat menschen en boeken en zelfs de Bijbel leerden, dat ik alles wilde ontvangen uit Zijn hand, en Hem smeekte om den Geest die in alle waarheid leidt. En ik beloofde: „*al wat ik weet, al wat ik geloof, al wat ik gelooven, al vond mij verstand het absurd*“.

Het allerbeste antwoord op dat gebed was de tekst: „*Niet, niet, niet, maar Christus leeft in mij*“. Ik kende het woord reeds lang, maar nu was het een woord voor mij. Het luidde mijn wedergeboorte in; het was het bewijs mijner aanziening tot kind van God; het openbaarde mij dat ik, alle kerken en legeralen voorbij, rechtzichtheid mocht gaan naar den Berg der Aanstijging (in Geest en in Waarheid). En het gaf mij de heilige vrijheid, te leeren van allen die in den Geest zijn wedergebooren, onverschillig tot welke kerk of school zij behooren.

En daarna volgde een felicitie van reeks van antwoorden. Een enkele maal heeft God van mij gelecht het absurde aan te nemen, maar geleidelijk, met een liefde die in mij de langste wederheide wakte, heeft Hij mij het redelijke doen zien in datgene wat het onverlichte verstand als absurd noemt. Zijn Geest leidde de mij. En aan mij maakte Hij waar Joh. 6:45: „*leider die van den Vader gehoord en geleerd heeft, komt tot Mij*“. De Vader-zelf bracht mij door den Geest tot den Zoon. Het Jesus Christus raadt, dat mij roovert tranen en bewaardheid had gekost, werd mij vanzelf opgelost: Christus de Eeuwige Zoon; Jesus de mensgeworden Christus; het Viesdaggevoelen, Woorden de Godsmensche, die een nieuw hoofdstuk begint te schrijven in de geschiedenis der menscheit; alle wonder van hem verklaard uit Zijn natuur; alle wonder redelijk, op grond van het wonder der wedergeboorte aan mijzelf voltrokken. En de blijdschap, de vrede der kinderen Gods mijn deel!

Ik geloof omdat ik heb ervaren. Steeds meer licht stroomt mij nu toe uit den Bijbel, steeds meer krijg ik het lief, dat wonderbare Boek der Getuigenissen; steeds duidelijker wordt voor mij het leven van den Geest dat er de innerlijke kern van uitmaakt. Ontviel de Bijbel mij, dan had ik nog den Geest; maar hij kan mij niet ontvallen, omdat hij is een gewrocht van denzelfden Geest die in mij werkt.

Om ediquetten en deconaties bekommer ik mij niet; ik ben des Heeren en dat is mij genoeg. En het Kruis is mij zegenteeken. Evenmin bekommer ik mij om de dingen die ik nog niet versta. God gaf mij reeds veel en zal mij op Zijn tijd nog meer geven. Ik geloof. En ons geschiedt naar ons geloof.

En ik getuig. Misschien is er een roekende, een worstelende, wiens vertrouwen al worden gestekt door mijn vaste verzekering dat God is een hoorder, en door mijn blijdelend getuigenis dat Hij het heeft bereikt aan mij.

Bij Hem zijn alle dingen mogelijk, en bij Hem is geen aannem des persoons. Wat Hij doet aan mij, kan en wil Hij doen aan allen die er om vragen in geloof.

Vele dezer dingen waren in mij reeds gisende en werkende, toen ik de laatste bladzijden schreef van mijn „*Bijbel voor kinderen*“ naverleid. Dat was te goeder-trouw-werk, maar in het nieuwe licht zou ik nu vele bladzijden anders schrijven, minder rationalistisch. Aan het einde van dat werk kon ik echter getuigen dat Christus in mij geboren was, en dat nu voortaan mijn geestelijke ontwikkeling gelijken tred zou houden met den groei van dat Kind... God zij gelooft en geprezen, het

1) Wat niet wil zeggen „*niet maar de kerk gaans*“.

Kind groeit, en met Hem groei ook ik in Gods genade. Halleluja!

Er spreekt uit dit getuigenis een warme mystieke toon, die welvuldig aandoet. Het mag Nellie van Kol nog gaan als den blinde, dien Christus genas, en die „*de menschen eerst wandelen zag als boomen*“, maar uit dit getuigenis zelf blijkt, dat ze steeds meer ziende wordt. Men stootte zich daarom niet te zeer aan haar afkeer van dogma's en kerken, aan haar oprisping van de Schrift om alleen op het inwendige licht af te gaan. Zelf erkent ze reeds, dat ze den Bijbel steeds meer lief krijgt, omdat hij het product is van den Geest die in haar werkt. En als de leiding des Geestes haar dat heeft geleerd, dan zal Hij haar ook wel leeren, dat de belijdenis der Kerk geen door intellectueel lisch leersat is, maar de heerlijke getuigenis van wat de Kerk door dien zelfden Heiligen Geest geleid, aangaande den Christus uitsprekt op grond van Gods Woord.

Buitenland

N-Amerika. Hoe zullen de Geref. Kerken zich handhaven?

In *De Wachter* lasen wij een artikel dat zeer onze aandacht trok. Daarin wordt betoogd dat het volk in de omarming van het Methodisme ligt en dat er geen teekenen zijn die op een kentering ten goede wijzen. Daarom is het voor de Gereformeerde Kerken, die door Gods voorzienig bestel in zulk een omgeving zijn geplaatst, een levensvraag, hoe zij staande zullen blijven en hoe zij hare belijdenis en de tucht zullen handhaven. Er zijn pessimisten die beweren, dat de Gereformeerde Kerk en de Gereformeerde Theologie uithemische planten zijn die in den bodem van de nieuwe wereld niet tieren kunnen en daarom tot wegwijzen opgeschreven zijn. De echte Calvinist laat het hoofd echter nooit moedeloos hangen. Al gaat het tegen den stroom in, hij strijdt gemoedigd voort, wetende dat zijn arbeid niet ijdel is in den Heere. Hij beslist dat hij geroepen is om voor de omgeving waarin hij werd geplaatst, een zuurdeeg en een zout te zijn.

Bij het najagen van dit groote doel dient de Gereformeerde prediking voorop te staan; dat is een prediking die de Gereformeerde leerstukken tot hun recht laat komen. Zoo deden de vaders ook tegenover Rome.

Tegenover Rome's werkhelligheid stelden zij de rechtvaardigmaking door het geloof alleen. Ook leerden zij het eenige Middelaarschap van Christus, het algemeene priesterschap der geloovigen, enz. De nood der tijden droeg er toe om te arbeiden, dat de geloovigen vast stonden juist in die stukken, waarvan de groote menigte afweek.

Zoo eischt de toestand van den tegenwoordigen tijd, dat men zich sterk maakt tegenover de dwalingen van het Methodisme. Ons volk dient vast te staan in de leer van Gods soevereiniteit of Gods genadige verkiezing. Als deze waarheid recht ingang gevonden heeft in de herten, dan volgt de leer der bijzondere verzoening, van den doodstaat van den zondaar, van de volharding der heiligen, enz. Het groote punt waar alles om gaat is de vraag, wat zal in de prediking op den voorgrond staan, Gods werk of 's menschen werk, Gods wil of 's menschen wil? Wanneer Gods werk en wil op den achtergrond komen, dan is het slechts een kwestie van een of twee geslachten en ook de Gereformeerde Kerken van N. Amerika gaat op in de vage, onbepaalde en oppervlakkige richting, die in de nieuwe wereld den boven toon heeft.

Den toestand van Amerika op godsdienstig gebied beschrijft het orgaan aldus:

„In de groote Presbyterische Kerk is de echt gereformeerde prediking reeds lang contrabande. Er mag hier en daar nog eens een leeraar te vinden zijn, die tegen den populaireren stroom oproeit, maar hij is een witte raaf; en hun die het nog zonden willen, ontbreken de moed en het geloof om voor het beste in hun belijdenis te ijveren. In de U. P. Kerk is de toestand iets beter, hoewel ook ten hundert de echte Schotsche geest meer en meer wegterft. Van menigen kansel wordt b.v. de leer der uitverkiezing reeds ongetrufft geloochend. In de Ref. Church is het niet veel beter. In 't Oosten moge nog eens een Dr. Bishop opduiken, maar hij strijdt als een eenling. De streng gereformeerde prediking wordt er tevergeefs gezocht. Arminius en Wesley plaatst men niet bunden, maar veel eer naast en boven Gomar en Calvin. En wat den meer Hollandschen tak betreft, de geest van het Oosten dringt immer krachtiger ook bij hen door. Op een enkele na houdt men wel vast aan de Ger. belijdenis en verschijnt er nog eens een zacht protest tegen leeraars die de leer openlijk durven aanranden. Ook zijn er die in hunne vrijmoedige en bealste prediking der gereformeerde waarheid in niets ten achterstaan bij een der onzen. Maar het blijven de uitzonderingen, want sinds jaar en dag is men bezig om de scherpe hoeken onzer belijdenis af te vijlen. Het hart wordt uit de gereformeerde prediking weggespoeld, het „*cor roscissus*“, de leer der uitverkiezing, tot een doode letter gesteld. Niet alsof men deze leer zou loochenen, o neen, maar men stelt ze op den achtergrond, ze is niet meer een kracht in de prediking, ze wordt zoo goed als doodgeswegen. Trouwens, deze leer past niet voor het volk, dat de verantwoordelijkheid des menschen in den weg is gegeven voor de enkelen.

Dat dit zwijgen op een algemeene verwatering ten slotte op een loochening der leer moet uitloopen, schijnt men maar niet te begrijpen. Door zulk een prediking toch baant men vanzelf den weg tot het Methodisme. De tegenstand tegen de leer der uitverkiezing is in vele Ref. gemeenten reeds opvallend sterk, alsmede tegen de onmacht des zondars en de bijzondere voldoening van Christus, want het laatste is gevolg van 't eerste. In plaats van zich in de voorname stukken onzer leer sterk te maken tegenover de dwaling, komt de dwaling in eigen boezem op. Van zwijgen tot vergeten, en van vergeten tot onkenken. Waarlijk, deze kerk bevindt zich op een hellend vlak. Er is een snelle afloop als der wateren. Een gemis aan vijf tot het overwerpen van krachtige dammen tegenover de methodistische dwaling.“

Wij kunnen niet beoordeelen of deze teekening van de Reform Church juist is en laten haar daar geheel voor rekening van de redactie van *De Wachter*. Doch dit is ons toch duidelijk, dat hetgeen de vaders eenmaal beleden en wat ook de kracht was van de „*Pilgrim fathers*“ die de eerste koloniën van N. Amerika, die zich konden handhaven, stichtten, door velen tegenwoordig wordt verloochend.

Het artikel in *De Wachter* besluit met de volgende vermanende woorden:

„Zoodra 's menschen wil en werk op den voorgrond komt en Gods uitverkiezende genade

op den achtergrond; zoodra „*het redden van zondaren*“ hooger wordt geschat dan het roemen van Gods deugden, zoodra ook is van de gereformeerde prediking de pees doorgesneden en is onze strijdmacht verland. Onze tijd legt eenzijdig nadruk op menscheleke actie, op goede werken, op allerlei christelijk streven, en hoe licht gaan we hierin mee. Onze leer is een leer niet naar den mensch en toch zijn we allen menschen. Ook onder ons zijn gebreken. Bij sommigen openbaart zich een neiging om meer Evangelisch dan Gereformeerd en Calvinistisch te zijn. Bij een enkele is de leer der uitverkiezing meer een aanhangsel, dan het hart der prediking. Men predikt zoo gaarne naar den wil der gemeente en is niet altijd getrouw in de ontvanging van den vollen raad van God. En juist in dit laatste ligt onze hoop en tevens onze toekomst. We hebben behoefte aan de verkondiging van den raad des Heeren. Behoeft om een boekje en belijnde prediking. Behoeft om in alles ons uitgangspunt in God en niet in den mensch te zoeken. Zoo alleen schittert voor ons in de toekomst een star van hoop“.

Wij gaan hiermede accoord. Ook in Duitschland had eenmaal voor dertig jaar de stem weerklonken van Dr. Zahn, die in het Iorlaten van de leer der Soevereiniteit Gods, oorzaak zocht van den achteruitgang der Gereformeerde Kerken in Duitschland. Men verzette zich echter over het algemeen tegen zijn roepstem, en de openbaring van de Geref. Kerk in dit land bleef zwak.

Maar wij vragen: moesten de Gereformeerde Kerken, juist omdat zij op zulk een sterk onwrikbaar fundament staan de Methodisten niet overtreffen in het zoeken van het verloren? Is het geen bewijs van doodheid als men zich door richtingen die zoveel zwakker staan, de loof laat afsteken in den arbeid der liefde? Moest niet de wetenschap, dat God de zijnen heeft onder de diept gevallen, die als parelen in het slijk der wereld verdronken liggen, den Gereformeerde belijders troosten, dat zij in hegen en stegen hebben te gaan om te noodigen tot de brulof des Leams?

Gemengd Nieuws.

De muren van Jericho. De *Deutsche Orient Gesellschaft* publiceert interessante gegevens over de opgravingen, die sinds eenigen tijd ondernomen zijn in de plaats, waar eenmaal de trotsche stad Jericho zich verheef. Op het oogblik was er van de stad, wier muren op het basingeschal der Israhelieten onver storen, niet veel meer te zien dan een openstraling van bouwvalen, in de nabijheid van het tegenwoordige dorpje Jericho, op korten afstand van de Doodse Zee. Na een voortdurend onderzoek werd verleden jaar een wetenschappelijke expeditie uitgezonden, bestaande uit Prof. Sellin, den heer Langeneger, een rijksarchitect en Prof. Watzinger, archaeoloog te Rostock. De opgravingen, gedaan in de maanden van Jan. tot April, leverden zeer belangrijke resultaten op. Het onderzochte terrein was 300 M. lang en 100 breed en bevatte reeven hoopen van ruïnen. Reeds een week na den aanvang van het graven stootte men op een diepte van acht voet op den binnsten muur van de verdwenen stad. De delvers stonden verbaasd over de technische volmaaktheid van die constructies. Deze muur bestaat uit drie gedeelten. Op den toetsachtigen bodem, die de natuurlijke basis vormt van den muur, is van leeuwaarde, gemengd met kiesel, een fundament gelegd ter hoogte van ongeveer een meter; en daarop is een schuin afhellende, maar buiten rond uitgebogen muur opgetrokken van ruwen steen; dit gedeelte is 20 voet hoog en gemiddeld acht voet breed.

In de onderste lagen van desen muur zijn de ruwe steenen van tamelijk groot formaat, terwijl zij naar de hogere lagen toe aldoor kleiner worden. In de onderste laag zijn zelfs hier en daar reusachtige steenblokken ingevoegd. Alle openingen tusschen de ruwe, ongelijke steenen zijn met de uiterste zorg gevuld, zoodat de oppervlakte gelijkmatig vlak is, waardoor zij geen vat bood aan vernielingswerklieden van den vijand. Boven dit tweede gedeelte eindigde is de eigenlijke verdelingsmuur opgetrokken, en wel van gebakken steen van regelmatigen vorm. Op sommige plaatsen bereikt dit gedeelte op zich zelf een hoogte van 8 voet, maar duidelijke sporen wijzen er op, dat het veel hoger moet geweest zijn. In ongeschonden staat moet het geheel een indrukwekkenden aanblik opgeleverd hebben; de reusachtige muren beheerschten de geheele vlakte buiten de stad en moesten op grooten afstand, zelfs van mijlen ver, te zien zijn geweest. Men vermoedt dat de lengte der muren over de langste zijde 800 M. heeft bedragen; de helft van dezes afstand is nu blootgelegd met behulp van 200 werklieden, in dienst bij de expeditie. Aan de noordzijde vertoont zich een brek in den muur; een reusachtige opeeninghoop van steenen en puin duidt aan, dat de muur hier met den grond gelijk is gemaakt en dat daar een doortocht is geweest voor een of andren vijand.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

DE TROUWE KNECHTEN.

II (Slof)

De wachter die den boer had sien binnegaan, kon ook niet anders meenen, dan dat er vier personen in de kamer waren. Hij wist echter niet, dat de eene knecht met groote moeite uit een raam was geklommen, en zich zoo naar buiten begeben had naar een der tuinlieden, met wien hij zeer bevriend was.

Van den vriend kreeg deze knecht een boerenpak, dat hij aantrok en waarin hij naar het paleis terugkeerde. Gelukkig had de wachter niet nauw gekeken, en was het den man zoo gelukt binnen te komen.

Niet lang daarna klom uit de kamer een geweldig leven. De deur vloog open en men zag den boer met half gevloerde kleeven verschijnen, getrokken en geduld door Munnul en door den anderen knecht, terwijl ze riepen: „*Vooruit dronkard! Denk ge dat ge zoo met den prins kunt spreken. Maak dat ge weg komt, en komt eens weer als ge nuchter zijt!*“

Maar de boer betoende weinig lust om heen te gaan. Hij pruttede en bromde iets wat niemand verstaan kon, en tounde zich zoo eigenzinnig en onvatbaar voor rede als een beschonken mensch maar weten kan. De dienaars hadden moeite hem voort te krijgen, doch gaven het niet op, tot groot vermaak van de wachters, die verderop in de gangen stonden. Eindelijk gelukte het met den beschonken boer de poort te bereiken. Hij werd onder hevig verzet naar buiten gesleurd, en om te beletten dat hij weder zou komen, ging de eene bediende met hem mee, om, zei hij, den dronkard een eind weg te brengen. De andere knecht, Munnul, keerde naar de kamer van den prins, zijf meester, terug.

Een paar uur later werd de deur der kamer met geweld geopend. Een aantal gewapende mannen droegen binnen, stieten Munnul opzij,

en liepen naar het rustbed, in de meening achter de voorhangels prins Partharis te vinden, die, gelijk zij meenden, bezig was aldaar zijn drinkersroes uit te slapen.

Maar hoe verbaasd stonden ze, toen zij zagen dat er niemand op het bed lag. Zij doorzochten de gehele kamer maar tevergeefs. Buiten hen was er niemand dan Munnulf.

Hoe dat kon is eerst later duidelijk geworden. De trouwe knecht, die als boer verkleed was teruggekomen, had, zoodra hij in de kamer was, zijn boerenpak uitgetrokken en den prins daarin gestoken. Daarna hadden de beide knechten, zooda hij gezien hebben, den gewaanden boer de deur uitgeworpen en buiten het paleis gezet, terwijl de wachtsters niet bespeurden hoe zij getopt werden.

Zoo geraakten prins Partharis en zijn dienaar gelukkig in den tuin. Zij wisten twee paarden te krijgen en nu ging het in draf noordwaarts. Geld had de prins genoeg om voor al het noodige te zorgen, en zoo geraakten zij gelukkig en veilig buiten het gebied der Loogobarden, waar Grimoald nu regeerde. Vandaar vluchtten zij naar het zuiden van Frankrijk, waar zij een veilige schuilplaats vonden.

Intusschen waren de gewapende mannen die last hadden Partharis, te doodten in niet geringe verlegenheid en de wachtsters nog meer. Want Grimoald was een harde meester, die het zeker niet vergeven zou, dat men niet beter gewaakt had en den prins had laten ontsnappen.

Toch moest eindelijk het hooge woord er uit. Toornig smelde Grimoald naar Partharis' kamer, maar vond er niemand dan Munnulf.

"Heer," zoo spraken een paar edelen, die mee waren gegaan, en wisten welk plan hun vorst had gekoesterd, "dat is de dienaar van Partharis. Ongetwijfeld heeft hij zijn meester geholpen te ontkomen."

"In dat was?" vroeg Grimoald grimmig, zich tot Munnulf wendend.

"Ja," antwoordde de trouwe dienaar onverschrokken. "Hij is mijn meester, en ik ben schuldig hem te dienen, zoo goed ik kan. Hij heeft recht op mij te rekenen."

"Wat een onberchaamheid!" riepen de hovelingen. "Hij verdient den dood in de plaats van zijn meester, dien hij geholpen heeft er aan te ontkomen."

"Neen," sprak de hertog diep geroerd, "die man zal niet gedood worden. Hij verdient veel eer en lof en eer voor zijn moed en trouw."

De hovelingen stonden beschamde, en Grimoald ging voort, zich keerdend tot Munnulf: "U zal geen leed geschieden. Maar verhaal ons nu hoe u meester is ontkomen."

Munnulf deed het en allen luisterden, sommigen niet weinig bevreemd, dat de vorst het voor de wachtsters niet zoo zou laten afsloopen als voor Munnulf. Doch de hertog van Beuvento had een goede leus ontvangen, voelde berouw over zijn boos optiet, en wilde er niet meer kwaad aan toevoegen. Hij sprak geen woord van verwijt tot de wachtsters, maar zeide tot Munnulf:

"Nu heb ik u nog een vraag te doen: Uw oude meester is weg. Wilt gij nu in mijn dienst treden? Dan zal ik zeker geen trouwer dienaar hebben dan u, en ik zal die trouw weten te loonen."

Doch Munnulf antwoordde zonder zich ook maar een oogenblik nog te beraden:

"Ik dank u, o vorst, voor uw aanbod en verblijf mij in uw goedheid. Maar ik blijf mijn meester Partharis trouw. Wilt ge mij een gunst bewijzen, sja mij dan toe hem te volgen en hem van nut te zijn in het verre, vreemde land waar hij heengaat."

"Ga uw wege," sprak Grimoald tot den knecht, "volg uw heer en dien hem. Ik kan hem zulk een dienaar benijden."

Munnulf haastte zich te gaan, en bleef zijn meester ook in de ballingschap trouw.

Als alle heeren en knechten zoo met elkander leefden, ho-veel moeite en leed zou worden gespaard! En als wij zoo trouw waren in des Heeren dienst, als dien knecht in den dienst van zijn aardschen meester, hoe heerlijk zou dat zijn!

CORRESPONDENTIE.

W. B. "Is kwaad", in sommige gezegden, bedoelt niet "is verkeerd", maar *moelijk*. Denk b. v. aan "effen, kwaad treffen". Dit maakt het zeker duidelijk.

HOOGENBIJK.

Gerestoreerde gezondheid.

Gerestoreerde Kerken.

BEROEPEN: Uithuizermeeden (Gron.), A. S. Schaafsma, te Ten Boer (Gron.). — Beetsum, J. C. Rullmann, te Garlip. — De Leek, N. Durssema, te Pieterburen. — Zuidland, N. G. Kersies, te Den Ham. — Nieuwpoort, P. A. de Groot, te Noordeloo.

AANGENOMEN: Brussel, Chr. Warner, te Raamsdijk. — Brouwerhaven, B. Meijer, cand. te Middeldijk. — Lekkerkerk, J. L. Jaspers, te IJsselstein.

BEROEPEN: Langerak b/t. De Lek, Zwellou, jupit-r-Hommerts, Ambt-Voitenhove (A) en Hoek, B. Meijer, cand. te Middeldijk. — Opperdoos, J. L. Jaspers, te IJsselstein. — Den Haag, J. L. Schouten, te Watergraafsmeer. — Westergest, G. H. de Jonge, te Dwingelo. — Tienhoven, J. Schoonhoven, te Scherpenzeel. — Oldekerk, N. Durssema, te Pieterburen.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Amsterdam (vac. C. F. Gronemeyer), N. van Schouwenburg, te Mijnsheerenland. — Sijdduburen (Gron.), W. Dooren, te Roerendaal. — 's Gravenhage (vac. Rademaker), M. M. den Hertog, te Hillegom. — Randwijk ca., Th. G. C. Rappard, te Keesteren (Geld.). — Noorden, P. J. v. Roozelaar, cand. te Leiden. — Rijnsaterwoude (toet.), Jac. J. H. Pop, cand. te Leiden. — Doornspijk, S. van Dorp, te Zegveld. — Dordrecht, J. P. Pauwe, te Bennekom.

AANGENOMEN: Oostkapelle, Joh. Laurence, te Linschoten. — Termunten, J. F. Homan, te Metslawier. — Apeldoorn en Het Loo, Dr. B. van Meer, te Leiden.

Geabonneerden op DE HERAUT wordt beleefd verzocht, de abonnementsgelden over het kwartaal, eindigende 31 Maart, ten bedrage van f 1.20, per postwissel over te maken, welken men gelieve te adresseren aan De Administratie van "De Heraut", Amsterdam.

De abonnementsprijs van De Heraut is f 1.20 per kwartaal.

Na ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan bericht gezonden.

DE ADMINISTRATIE.

Amsterdam, Maart 1909.

Advertentien.

In haar Heere en Holland overleed plotseling onze lieve Moeder en Zuster Mevr. de Wed. Prof.

P. BIESTERVELD geb. VISSER, in den ouderdom van 41 jaren.

A. M. BIESTERVELD. H. S. BOUMA. J. VISSER.

Amsterdam, 21 Maart 1909. Prinsengracht 415.

Heden overleed in de hope des Eeuwigen levens onze geliefde Broeder

JOHANNES STEVEN BEEKAMP die de gemeente eenige jaren trouw als diaken gediend heeft.

Hoewel zijn verlies ons smart, wenschen wij in 's Heeren wil te berusten.

De Kerkeraad der Ger. Gem.: Ds. A. DOORN, h. t. Praest. J. VAN BRUGGEN, Scriba.

Apeldoorn, 22 Maart 1909.

Mede Christenen!

Mede namens de Wed. met haar 5-tal kinderen, waarvan de oudste 7 jaar, zegt onderge-toekende dank aan allen, die iets hebben bijgedragen tot voorziening in den nood.

Toch blijft bij deze arme behoeftige Wed. ten zeerste aanbevelen, bij wie de Heere met aardsche goederen heeft gezegend, wijl er nog niet genoeg is ingekomen om voor haar zulk een instrument aan te schaffen, waarmee ze in staat zal zijn haar eigen brood te verdienen. Br. en Z. gedentk haar, en neig de Heere nog vele harten!

J. DE ZEEUW, Persoonlijk 5. Fryvoord-Rotterdam.

Nog steeds aanbevolen door Ds. J. v. d. Berg.

L. G. WEISZ & Co., Commissionairs in Effecten, WESTERMARKT No. 21 AMSTERDAM.

Pfarrers und Professorsfamilie in Lausanne (Französische Schweiz) nimmt

junge Mädchen in Pension. Adresse: M. Le Pasteur THELIN, H. 10955 L.

Preekgestoelte en Gaskronen.

Te KOOP een zeer goed onderhouden Preekgestoelte en drie Gaskronen uit de Geref. Kerk te Gorinchem. Afgeleverd wordt na aanvraag gaarne toegezonden door

J. W. MEKKING, Gorinchem.

TE KOOP voor den meestbelovende DE HERAUT, jaargang 1885-1887 gebonden, 1892-1908 los, 1904-1907 los. Brieven fr. onder lett. T. aan het bureau van De Heraut.

TER PERSE: Dr. J. R. SLOTEMAKER DE BRUINE Op den Berg. Ingenaaid f 1.— Gebonden f 1.40.

Ds. G. WISSE Jr. Christel. Wetenschap en de opleiding tot Arts - Uitgaven van G. J. A. RUYSS, Utrecht.

Belijdenis-geschenken.

WEEST GETROUW Een woord aan onze zonen en dochters bij gelegenheid hunner Geloofsbelijdenis — DOOR Ds. G. ELZENGA. — Prijs f 0.30, in stempelband f 0.50. — Bij getallen aanmerkelijke prijsvermindering.

Doe dat totdat Hij komt. Een praktische verhandeling over het Godvruchtig Avondmaalvieren — DOOR Ds. G. WISSE Jr. — Prijs f 1.30, in stempelband f 1.90. — Kampen. — J. H. BOS.

Slechts 75 cts.

Beknopte Verklaring VAN DEN **Heidelb. Catechismus** ten dienste van het **Catechetisch Onderwijs** DOOR **Ds. S. I. VOGELAAR.** Ruim 200 pag. compr. druk. Prijs, in stevig geart. band, slechts 75 cts. Zeer gunstig gerecenseerd. Bij iederen boekh. verkrijgbaar.

Uitgaaf van Firma G. J. REITS, Groningen.

Stichtsche Wijnhandel. ZEIST. (Uitsluitend) Avondmaalswijn.

Zend mij een doos Slijm-, Gal- en Maagpillen. Het eerste doosje heb ik gebruikt; hetwelk een uitstekend resultaat gaf. Gorinchem (Nieuwstad), w.g. L. KRUIJNE. Slijm-, Gal- en Maagpillen.

Geen beter afdoend middel tot zuivering van het bloed, bevordering der spijsvertering, verwijdering der gal, onmisbaar bij leverziekten, geelzucht en stoppijnen der onderbuiksgewanden. Uitstekend ook voor lijders aan aambeien.

Prijs per doos met gebruiksaanwijzing 55 cts. franco bij vooruitbetaling per postwissel (of 12 postzegels à 5 ct.) Is men bezigt een Maagpiller gebruik er dan bij onze wereldberoemde „Maagdruppel“ waardoor duitende genezen zijn. Prijs per fles met gebruiksaanwijzing 70 cts.

K. S. DE BOER, Sneek.

De zoo gunstig bekende **Feeststoffen** voor het **PAASCHFEEST** door Ds. J. BAVINCK, ingen. f 1.00, gebonden f 1.40, worden op bestelling terstond franco verzonden door ZALSMAN te Kampen. Alle Boekh. nemen bestellingen aan.

Uitgave J. H. KOK te Kampen.

HEDEN VERSCHENEN:

De Eigendom in den Pentateuch DOOR Dr. W. A. VAN ES, V. D. M. te Lelystad. Royaal formaat. 480 Pag. Prijs f 4.50.

De Kroon der Werken van F. BETTEX. Het Lied der Schepping, uit het Duitch, door J. W. BERKELBACH VAN DER SPENKEL, met een woord vooraf van Dr. J. Th. DE VISSER, 2e druk. Prijs f 3.25, rijdelijk voor slechts f 1.90. In Prachtband voor slechts f 2.50.

De kroonlijke werk van BETTEX, de DIT Kroon zünner geschriften, is te bekomen bij D. BOLLE, Bazaar van Goedkoop Boeken te Rotterdam, en op bestelling alom. Franco na ontvangst Postwissel van slechts f 1.90 of f 2.50, waarop melden: Lied der Schepping.

Uitgave J. H. KOK - Kampen.

Heden verschenen:

Ons Huwelijks-formulier DOOR Dr. B. WIELENGA. 360 Pag. — Compres gedrukt. Prijs f 2.75. In fraaije Stempelband f 3.40. Een boek voor iedereen. Een boek voor elken stand. **Prachtig VERLOVINGS- of Huwelijks-cadeau.**

Uitgave van J. H. KOK te Kampen.

Nieuw verschenen Verklaring van den **Heidelbergschen Catechismus** ten dienste der Catechisanten door Ds. G. ELZENGA. 273 Pag. — Compres gedrukt met duidelijke scherpe letter - Prijs f 1.20. In stempelband gebonden f 1.50.

JUDAS ISCHKARIOET DOOR Dr. F. W. GROSHEIDE. Royaal formaat. Prijs f 0.40.

Bij alle Boekh. voorhanden.

Vrije Universiteit.

In dank ontangen: Voor de Vereeniging: Aan Contributiën: per post ontvangen f 5; door den heer W. Oppedijk te Woosdend f 37; door den heer J. J. Top te Masadijk f 850; van den heer G. Meima te Groningen f 1.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit): van de Gereformeerde Kerk te Andel f 2.18; te Almekerk f 12.11; te Dussen f 4.50; te Nieuwendijk f 23.40; te Steeuwijk f 4.10; te Giessen f 3.04; te Waardhuizen f 2.50; te Meuwijk f 1.40; te Werkendam f 10.05; te d'Ho B f 5.16; te Audijk f 21.88; te Uik f 15; te Enkhuizen f 50.02; te Opperdoos f 2.55; te Medemblik f 2.35; te Helder f 25.41; te Krabbendam f 5; te Varsseveld f 11.80.

Voor de Medische faculteit: (Schenkingen): door den heer W. Mol collectie bij een spreekbeurt te Idskenhulden door Dr. J. Ridderbos f 8.

Aan Schenkingen: J. P. te Purmerend f 250.

H. W. VAN MARLE Jr., Penningmeester. Amsterdam, Keizersgracht 162.

Lezers van Dag- en Weekbladen IN DE **Spoorwegwagens** werpt Uwe Couranten, na ze gelezen te hebben, in de bussen voor de Ziekenhuizen op de Perrons van de Spoorwegstations aanwezig; daarmede verricht gij een nuttig werk. Laat ze vooral niet in den wagen liggen.

Boek- en Courantdruckerij: ROEVER KRÖNER & BAREN, Amsterdam.

LEVENSVZERZEKERING

de Nederlanden van 1845

BRAND - VERZEKERING INBRAAK

DEN HAAG (vroeger Zutphen). Directie HENNY. KAPITAAL f 4.000.000.00. RESERVEFONDS: ruim f 3.335.000.00.

Wed. P. VAN EIJK & ZONEN

Hoofdkantoor: AMSTERDAM, Damrak 60. Bijkantoren: AMSTERDAM, Dam 13-15-17. HILVERSUM, Langestraat 65. HAARLEM, Kruisweg 69. ROTTERDAM, Zuidblaak 62, bij het Postkantoor. DORDRECHT, Wolwevershaven 23.

Belasten zich met de uitvoering van EFFECTENORDERS. Nemen en geven GELDEN op PROLONGATIE. Sluiten BELEENINGEN. Ontvangen GELDEN à DEPOSITO tegen dagelijks vast te stellen rentekoers. Wisselen VREEMDE BANKNOTEN en MUNTSPECIEN.

Groningsche Hypotheekbank voor Nederland. Gevestigd te GRONINGEN. Telefoon Intercommunale No. 674. Maatschappelijk Kapitaal f 1.000.000. Uitstaand bedrag aan Hypotheken op 31 December 1908, f 2.556.762.50, aan Pandbrieven f 2512.950.—

Commissarissen: Prof. Mr. D. P. D. FABUIS, J. H. DE WAAL MALEFIJT, A. W. SCHIPPERS, Jhr. H. A. WITTEWAAL VAN STOEETWEGEN, H. LUKING, Mr. P. DIELEMAN, E. G. WENTINK.

Raad van Toezicht: Jhr. TERPSTRA, Mr. H. VAN DER VEGTE, M. UBBENS.

Geeft uit 4 pCt. Pandbrieven, koers 90 %, in stukken van f 1000.—, f 500.—, f 100.— en f 50.—, verkrijgbaar ten kantore der Bank, bij alle Agenten en Effectenhandelaren. Inlichtingen geven te Amsterdam de H.H.: L. G. WEISZ & Co. Westermarkt 21 en RADIUS en DANE, Prinsengracht 653, te Rotterdam de heer H. DANE, Haringvliet 49.

De Directie: M. BROUWER, Mr. W. SWITERS, F. J. BOLT.

Uitgave van J. H. KOK te Kampen

Nieuw verschenen Verklaring van den **Heidelbergschen Catechismus** ten dienste der Catechisanten door Ds. G. ELZENGA. 273 Pag. — Compres gedrukt met duidelijke scherpe letter - Prijs f 1.20. In stempelband gebonden f 1.50.

JUDAS ISCHKARIOET DOOR Dr. F. W. GROSHEIDE. Royaal formaat. Prijs f 0.40.

Bij alle Boekh. voorhanden.

Vrije Universiteit.

In dank ontangen: Voor de Vereeniging: Aan Contributiën: per post ontvangen f 5; door den heer W. Oppedijk te Woosdend f 37; door den heer J. J. Top te Masadijk f 850; van den heer G. Meima te Groningen f 1.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit): van de Gereformeerde Kerk te Andel f 2.18; te Almekerk f 12.11; te Dussen f 4.50; te Nieuwendijk f 23.40; te Steeuwijk f 4.10; te Giessen f 3.04; te Waardhuizen f 2.50; te Meuwijk f 1.40; te Werkendam f 10.05; te d'Ho B f 5.16; te Audijk f 21.88; te Uik f 15; te Enkhuizen f 50.02; te Opperdoos f 2.55; te Medemblik f 2.35; te Helder f 25.41; te Krabbendam f 5; te Varsseveld f 11.80.

Voor de Medische faculteit: (Schenkingen): door den heer W. Mol collectie bij een spreekbeurt te Idskenhulden door Dr. J. Ridderbos f 8.

Aan Schenkingen: J. P. te Purmerend f 250.

H. W. VAN MARLE Jr., Penningmeester. Amsterdam, Keizersgracht 162.

Lezers van Dag- en Weekbladen IN DE **Spoorwegwagens** werpt Uwe Couranten, na ze gelezen te hebben, in de bussen voor de Ziekenhuizen op de Perrons van de Spoorwegstations aanwezig; daarmede verricht gij een nuttig werk. Laat ze vooral niet in den wagen liggen.

Boek- en Courantdruckerij: ROEVER KRÖNER & BAREN, Amsterdam.

Stichtsche Wijnhandel. ZEIST. (Uitsluitend) Avondmaalswijn.

Zend mij een doos Slijm-, Gal- en Maagpillen. Het eerste doosje heb ik gebruikt; hetwelk een uitstekend resultaat gaf. Gorinchem (Nieuwstad), w.g. L. KRUIJNE. Slijm-, Gal- en Maagpillen.

Geen beter afdoend middel tot zuivering van het bloed, bevordering der spijsvertering, verwijdering der gal, onmisbaar bij leverziekten, geelzucht en stoppijnen der onderbuiksgewanden. Uitstekend ook voor lijders aan aambeien.

Prijs per doos met gebruiksaanwijzing 55 cts. franco bij vooruitbetaling per postwissel (of 12 postzegels à 5 ct.) Is men bezigt een Maagpiller gebruik er dan bij onze wereldberoemde „Maagdruppel“ waardoor duitende genezen zijn. Prijs per fles met gebruiksaanwijzing 70 cts.

K. S. DE BOER, Sneek.

De zoo gunstig bekende **Feeststoffen** voor het **PAASCHFEEST** door Ds. J. BAVINCK, ingen. f 1.00, gebonden f 1.40, worden op bestelling terstond franco verzonden door ZALSMAN te Kampen. Alle Boekh. nemen bestellingen aan.

Uitgave J. H. KOK te Kampen.

HEDEN VERSCHENEN:

De Eigendom in den Pentateuch DOOR Dr. W. A. VAN ES, V. D. M. te Lelystad. Royaal formaat. 480 Pag. Prijs f 4.50.

De Kroon der Werken van F. BETTEX. Het Lied der Schepping, uit het Duitch, door J. W. BERKELBACH VAN DER SPENKEL, met een woord vooraf van Dr. J. Th. DE VISSER, 2e druk. Prijs f 3.25, rijdelijk voor slechts f 1.90. In Prachtband voor slechts f 2.50.

De kroonlijke werk van BETTEX, de DIT Kroon zünner geschriften, is te bekomen bij D. BOLLE, Bazaar van Goedkoop Boeken te Rotterdam, en op bestelling alom. Franco na ontvangst Postwissel van slechts f 1.90 of f 2.50, waarop melden: Lied der Schepping.

Uitgave J. H. KOK - Kampen.

Nieuw verschenen Verklaring van den **Heidelbergschen Catechismus** ten dienste der Catechisanten door Ds. G. ELZENGA. 273 Pag. — Compres gedrukt met duidelijke scherpe letter - Prijs f 1.20. In stempelband gebonden f 1.50.

JUDAS ISCHKARIOET DOOR Dr. F. W. GROSHEIDE. Royaal formaat. Prijs f 0.40.

Bij alle Boekh. voorhanden.

Vrije Universiteit.

In dank ontangen: Voor de Vereeniging: Aan Contributiën: per post ontvangen f 5; door den heer W. Oppedijk te Woosdend f 37; door den heer J. J. Top te Masadijk f 850; van den heer G. Meima te Groningen f 1.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit): van de Gereformeerde Kerk te Andel f 2.18; te Almekerk f 12.11; te Dussen f 4.50; te Nieuwendijk f 23.40; te Steeuwijk f 4.10; te Giessen f 3.04; te Waardhuizen f 2.50; te Meuwijk f 1.40; te Werkendam f 10.05; te d'Ho B f 5.16; te Audijk f 21.88; te Uik f 15; te Enkhuizen f 50.02; te Opperdoos f 2.55; te Medemblik f 2.35; te Helder f 25.41; te Krabbendam f 5; te Varsseveld f 11.80.

Voor de Medische faculteit: (Schenkingen): door den heer W. Mol collectie bij een spreekbeurt te Idskenhulden door Dr. J. Ridderbos f 8.

Aan Schenkingen: J. P. te Purmerend f 250.

H. W. VAN MARLE Jr., Penningmeester. Amsterdam, Keizersgracht 162.

Lezers van Dag- en Weekbladen IN DE **Spoorwegwagens** werpt Uwe Couranten, na ze gelezen te hebben, in de bussen voor de Ziekenhuizen op de Perrons van de Spoorwegstations aanwezig; daarmede verricht gij een nuttig werk. Laat ze vooral niet in den wagen liggen.

Boek- en Courantdruckerij: ROEVER KRÖNER & BAREN, Amsterdam.

De bijna met een vrouw de m het te de vr de ma wat de de vrc leven schreef luidt in wa over e en, ijd het, r maar dat de gewaa niet in paarle goede in stil laat a noch dat zij gemaa verleid zijnde, zal za zij blij de he er we gewee confor opzett :wijge deze de G Schotl coquet anders heeft kringe dezen toch s pop s fladde verleid talen, Ons b ook i dese s Een n van re van s moed, ontma manlij van s de vr De m krachi pronk Dit rechts de Sch want t danig! macht vrouw gegev krachi gegev ren z aan s vrouw men w en de val i alle s den n de on Waar innerl dan (schil, heilige naar roepe en b het s zin strijd